

คติพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาร่วมสมัย

Concept of Contemporary Lanna Crowned Buddha Images

ปานลิขิต ลิขิตกาญจน์

Phanlikhit Likhitkan

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

Corresponding Author, e-mail: Phanlikhit@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาคติความเชื่อที่มีต่อรูปพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาร่วมสมัย พบว่า แต่เดิมการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องอย่างพระเจ้าจักรพรรดิในล้านนามีนัยยะสัมพันธ์กับคติศาสนาและการเมือง พระพุทธรูปทรงเครื่องยังมีนัยยะเสมือนตัวแทนด้านอำนาจการปกครองของพระมหากษัตริย์ ในฐานะมหาธรรมราชาผู้ค้ำชูพระพุทธศาสนา แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป แนวคิดการผลิตซ้ำโดยหยิบยกรูปแบบพระเจ้าทรงเครื่องล้านนาในบริบทร่วมสังคมสมัย มีแนวคิดบางประการเปลี่ยนแปลงไป โดยบทความนี้มุ่งที่จะนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับประติมานวิทยาของพระทรงเครื่องล้านนา ความหมาย คุณค่า ของพระทรงเครื่องจักรพรรดิล้านนา โดยลำดับความจากรูปแบบพัฒนาการประวัติศาสตร์ศิลปะของพระพุทธรูปในล้านนา ต่อด้วยคติความเชื่อในการสร้างพระพุทธรูปอย่างล้านนาซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ชัดเจนแตกต่างจากภูมิภาคอื่น และท้ายสุดคือการสืบทอดการสร้างพระเจ้าทรงเครื่องล้านนาในบริบทร่วมสมัย ภายใต้การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ่านแนวคิดสัญวิทยา และสร้างความหมาย (Semiology and Signification) ซึ่งจะเชื่อมโยงกล่าวสรุปกล่าวภาพรวม เชื่อมโยง คติความเชื่อของการสร้างพระเจ้าทรงเครื่องในปัจจุบัน ที่แปรเปลี่ยนไปจากแบบเดิม อันจะเป็นเครื่องสะท้อนโลกทัศน์ สภาพสังคมล้านนาในปัจจุบันที่แปรเปลี่ยนไป

คำสำคัญ: พระพุทธรูปล้านนา, พระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนา, การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม, คติชนสร้างสรรค์

Abstract

A Study of Beliefs towards Contemporary Lanna Buddha Image, was found that originally the creation of the crowned Buddha image in Lanna was associated with religious and political attitudes. The Buddha image also has implications as a representative of the royal power of the king. As the Maha Dharma Racha, the supporter of Buddhism. When times change, the concept of the Lanna crowned Buddha image reproduction in contemporary social context also changed. This article aims to present knowledge about sculptural iconography, meaning and value, order of the development of the art history of Buddha images in Lanna. Followed by the belief in creating a Buddha image like Lanna, which is unique and distinct from other regions. Finally, the succession of the crowned Buddha image in Lanna creation in a contemporary context under the concept of creative folklore which will link, summarize, give overview and connect the beliefs of the present creation of the crowned Buddha image in Lanna. Contemporary Lanna Buddha Image concept have changed from the original Which will be a reflection of the worldview Changes in the current Lanna society

Keyword: Lanna Crowned Buddha Images, Emperor Buddha Images, Creative Folklore

บทนำ

หลังจากพระพุทธปรินิพพานไปแล้ว มีการสร้างรูปแทนองค์พระพุทธเจ้าขึ้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงคุณงามความดี เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการประพฤติปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ยังเป็นหลักฐานแสดงถึงการมีตัวตนของพระพุทธรูปศาสนาอีกด้วย ในอดีตปรากฏหลักฐานการสร้างพระพุทธรูปตามอาณาจักรต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงการมีอยู่ของพุทธศาสนาตามรูปแบบศิลปกรรมที่เกิดขึ้นตามยุคสมัยนั้น ๆ (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558 : 3) ในอดีตอาณาจักรล้านนายุคทอง พระมหากษัตริย์นอกจากทรงมีบทบาททางการปกครองแล้วยังมีหน้าที่เป็นผู้นำทางข้อปฏิบัติจารีตอันดีงามในพระพุทธศาสนาเสมือนเป็นตัวแทนของประชาชนในการ

ปฏิบัติหน้าที่พุทธมามกะที่ดี ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทำการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ภายใต้แนวคิดธรรมราชาและพระจักรพรรดิราช (สร้อยดี อ่องสกุล, 2558 : 71)

พระพุทธรูปทรงเครื่องอย่างพระเจ้าจักรพรรดิในศิลปกรรมล้านนา เป็นพุทธปฏิมา รูปแบบหนึ่งซึ่งมีการสร้างมากในยุคทองของอาณาจักรล้านนา และคตินิยมการสร้างพบน้อยมากจนแทบสูญหายไปในช่วงที่อาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นพม่า มีการฟื้นฟูรูปแบบดังกล่าวอีกครั้งในช่วงสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนพื้นเมืองล้านนาแต่ก็มีการสร้างไม่มากเท่าช่วงยุคทอง กาลต่อมาในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากกระแสงานฉลองสมโภชเมืองเชียงใหม่ครบรอบ 700 ปี ได้มีการรื้อฟื้นการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องในรูปแบบศิลปกรรมล้านนาขึ้นมาใหม่ โดยวัดธาตุคำ ต.หายยา อ. เมือง จ. เชียงใหม่ ได้จัดสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะล้านนาจากวัสดุเงิน ชื่อว่า “พระเจ้าเงินล้าน” นับเป็นจุดเริ่มต้นของคตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องดังกล่าวในวัดต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีความนิยมสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องหลังจากงานสมโภชเชียงใหม่ 700 ปี เป็นจำนวนมาก จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปกรรมล้านนาในยุคร่วมสมัยนี้มีคติความเชื่ออย่างไร โดยใช้แนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์

พระพุทธรูปสมัยล้านนา : พัฒนาการในด้านประติมานวิทยาและประวัติศาสตร์ศิลป์

ในช่วงยุคทองของล้านนา ช่วงต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรล้านนามีความเจริญสูงสุดในทุกด้านโดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าติโลกราชและขยายอาณาเขตไปครอบครองเมืองศรีสัตนาคนหุต ทำให้ได้รับอิทธิพลของรูปแบบศิลปกรรมสุโขทัยเข้ามาอย่างชัดเจนโดยเฉพาะวิวัฒนาการ ด้านศิลปกรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปสามารถแบ่งออกได้เป็น ยุคทองของล้านนาอิทธิพลศิลปะปาละ และ ยุคทองของล้านนาอิทธิพลศิลปะสุโขทัย ลักษณะโดยทั่วไปของพระพุทธรูปในกลุ่มนี้ระยะแรกไม่แตกต่างกันมากนักเนื่องจากแรงบันดาลใจจากแหล่งเดียวกันนั่นก็คือพระพุทธรูปหินทราย หรือพระพุทธรูปที่มีรูปทรงขัดสมาธิเพชร จึงเป็นข้อสังเกตความแตกต่างนอกจากนี้ ช่วงสมัยยุคทองของล้านนาจะมีการตกแต่งฐานพระพุทธรูป ด้วยลวดลายบัวคว่ำบัวหงายที่มีขนาดใหญ่ในผัง 6 เหลี่ยมและหล่อเป็นชิ้นเดียวกับพระพุทธรูปและนิยมจารึกที่ฐานเพื่อบอกถึงนามผู้สร้างและศรัทธาในการอุทิศถวายนอกจากนี้ยังพบปีพุทธศักราชที่สร้างซึ่งเป็นความนิยมที่เกิดขึ้นในยุคนี้ เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัยที่วัดพระเจ้าเม็งรายจารึกปีพ.ศ 2013 สันนิษฐานว่าเป็นคติที่นิยมเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญครบ 2000 ปี (ศักดิ์ชัยสายสิงห์, 2551 : 173) โดยมีวิวัฒนาการ

เพิ่มคือมีการขมวดพระเกศาที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นมีพระเนตรเบิกใหญ่และเปิดกว้างมากก็เป็นอีกเอกลักษณ์หนึ่งแต่ทำให้ความงามของพระสิงห์ในยุคสมัยนี้ลดน้อยลง นอกจากนี้ในยุคเดียวกันยังพบพระพุทธรูปทรงทางเครื่องที่ได้รับอิทธิพลศิลปะพุกาม คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องมารวิชัยขัดสมาธิเพชร พบที่วัดเจติยหลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปแทนตัวพระเจ้าติโลกราชเมื่อครั้งสถาปนาพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และพระพุทธรูปที่มีลักษณะประติมากรรมที่คล้ายกัน คือ พระพุทธรูปทรงเครื่องมารวิชัย “พระหริภุชชัยโพธิสัตว์” พบที่วัดพระธาตุหริภุชชัย จังหวัดลำพูน (สมเด็จพระยามหาจักรพรรดิราชา นูภาพ, 2548 : 137)

การเข้ามาของอิทธิพลศิลปะสุโขทัยส่งผลให้เกิดพระพุทธรูปล้านนาอีกกลุ่มเรียกกลุ่มนี้ว่าพระพุทธรูปแบบเชียงแสนสิงห์ 2 โดยมีลักษณะเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบ พระพักตร์รูปใบไคร้ขมวดพระเกศาที่มีขนาดเล็กพระรัศมีเป็นเปลวชายสังฆาฎิยาวมาจดพระนาภีโดยในระยะนี้ล้านนาได้พัฒนารูปแบบจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากพระพุทธรูปสุโขทัย คือมีการทำให้พระเนตรเปิดกว้างมองตรงและไม่ตัดปลายแบบสุโขทัย พระโอษฐ์ยิ้มและเกือบจะเป็นเส้นตรงซึ่งต่างห่างจาก พระพุทธรูปสุโขทัยที่พระโอษฐ์เป็นคลื่นชัดเจน พระพุทธรูปในกลุ่มนี้เป็นรูปแบบที่แพร่หลายและเหลือหลักฐานมากที่สุดที่ล้านนาโดยเฉพาะที่มีจารึกสร้างในสมัยพระเจ้าติโลกราชถึงสมัยพระเมืองแก้วมักนิยมจารึกศักราชที่สร้าง และบอกถึงอุทิศถวายมักซึ่งล้วนอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังพบพระพุทธรูปขัดสมาธิราบที่มีพัฒนาการจากศิลปะของสุโขทัยโดยได้พัฒนาการของฐานบัวคว่ำบัวหงายที่มีลายเกสรบัวอยู่ในผังแปดเหลี่ยมนิยมยกให้สูงขึ้นทั้งแบบมีขาตั้งและไม่มีขาตั้ง นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเจาะฐานพระเป็นช่องกระจกอีกด้วย (สันติ เล็กสุขุม, 2555 : 213) พระพุทธรูปที่ปรากฏในช่วงสมัยนี้ได้แก่ พระเจ้าแก้วต้อปัจจุบัน ประดิษฐาน ณ วิหารพระเจ้าแก้วต้อวัดสวนดอกอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสร้างในสมัยพระเมืองแก้ว โดยทรงโปรดสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2007 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2053 (พระรัตนปัญญาเถระ, 2554 : 136)

นอกจากนี้ยังปรากฏคติความเชื่อผู้ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์อนาคต ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ที่กล่าวถึงพุทธพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงกล่าวไว้ ถึงการอุบัติของพระพุทธเจ้าพระนามว่า “พระศรีอาริยมุตตไตรย” หลังสิ้นศาสนาของพระสมณโคดม 5,000 ปี อิทธิพลทางความเชื่อนี้เอง ส่งผลให้พบจารึกที่ฐานพระพุทธรูปล้านนา ในยุคสมัยพุทธศตวรรษที่ 20- 21 ที่กล่าวถึงการอธิษฐานในการสร้างพระพุทธรูป ขอให้ได้พบเจอกับ พระศรีอาริยมุตตไตรย ตามเวลาที่ปรากฏในจารึก สามารถสันนิษฐานได้ว่าในช่วงเวลาในการครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราช ชาวล้านนาได้รู้จักคติเรื่อง พระศรีอาริยมุตตไตรย

โพธิสัตว์แล้ว จึงมีความเป็นไปได้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิที่สร้างขึ้นมากในยุคนั้นดังกล่าว อาจจะ เป็นการสร้างรูปแบบทางประติมานวิทยาจำลอง “พระสันตติเทพบุตร” เทพผู้เป็นใหญ่ใน สวรรค์ชั้นดุสิต ก่อนที่จะลงมาตรัสรู้เป็นพระศรีอาริยเมตตไตรยพุทธเจ้าในอนาคตกาล จารึก ฐานที่พระพุทธรูปวัดเจติยหลวง จังหวัดเชียงใหม่ สร้างจากวัสดุทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย สร้างปี พ.ศ. 2025 ความสูง 111 เซนติเมตรค่าจารึก 2 ส่วน เขียนติดต่อกันรวม 2 บรรทัด ด้วยอักษรไทยยวน ภาษาบาลี แปลความว่า “พระแสนทองนี้...อันยี่(ผู้สร้าง) ..ปรารถนา ว่า(ขอ)เป็นอัครสาวกของพระอรียเมตตเตย” (ฮันส์ เพนธ์, 2505 : 63)

คติความเชื่อในการสร้างพระพุทธรูปพื้นถิ่น

การสร้างพระพุทธรูปเป็นการสร้างบุญกุศลประการสำคัญของชาวล้านนา มีความเชื่อว่ามโานิสงส์สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้สมปรารถนาได้ หลากหลายประการ(ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2554 : 5) ปราภฏเป็นหลักฐานทางโบราณคดี ค่าจารึกที่ฐานพระพุทธรูปใน นครเชียงใหม่ รวบรวมจารึกฐานพระพุทธรูปทั้งหมดในเขตนครเชียงใหม่ (ภายในเขตคูเมือง) โดยสำรวจทั้งพระพุทธรูปที่สร้างจากวัสดุไม้ และโลหะทองสัมฤทธิ์ จากการสำรวจทำให้ ทราบถึงคติความเชื่อในการสร้างพระพุทธรูป โดยสรุป เป็นสามประการดังนี้ กรณีแรก เพื่อ สืบอายุพระศาสนาให้ครบ 5,000 ปี และกรณีที่สองเพื่อให้ได้เกิดและได้ฟังธรรมในยุคพระ ศรีอาริย์ กรณีที่สามเพื่อให้หายป่วยจากโรค หรือพระบูชาดวงชะตา (ฮันส์ เพนธ์, 2505) ค่าจารึกที่ฐานพระพุทธรูปเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่แสดงให้เห็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ สะท้อนถึงคติความเชื่อต่อการสร้างพระพุทธรูปในอดีต เพื่อให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจและนำ มาใช้เปรียบเทียบกับคติความเชื่อ และพิธีกรรมในพระพุทธรูปล้านนาในยุคปัจจุบัน

การสร้างพระพุทธรูปในล้านนายังมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งโดยปกติชาวล้านนาจะไม่นำพระพุทธรูปมาบูชาที่บ้าน ซึ่งเป็นคติที่ตรงข้ามกับชาวยวม ที่จะสร้างพระพุทธรูปประจำตัว แล้วนำไปบูชายังสถานที่อยู่อาศัย พบหลักฐานพระพุท ธรูปไม้ล้านนาองค์หนึ่ง จากจารึกแสดงถึงสร้างพระพุทธรูปเพื่อการบูชาดวงชะตา เรียกว่า “พระเจ้าชาตา” แสดงการปรารถนาขออานิสงส์เป็นการหนุนดวงชะตาให้ดีขึ้น มิได้หวังเพื่อ ปรารถนามรรคผลแต่อย่างใด เป็นพระพุทธรูปไม้ปางไสยาสน์ พบที่วัดดวงดี มีจารึกสร้าง ปี พ.ศ. 2399 ความว่า “ จ.ศ. 1218 ปีรวายสี เดือน 10 ขึ้น 7 ค่ำ (วันพุธ)สร้าง (พระพุทธรูป องคนี้)เป็น) พระเจ้าชาตา (ของ) เจ้ามหาพรหม การสร้างและการทำพิธีพุทธาภิเษก (พระพุท ธรูป) ทุกอย่างทำเสร็จภายใน 1 วัน ” (ฮันส์ เพนธ์, 2505 : 113)

นอกจากนี้ยังพบคติพระเจ้าทันใจนั้น ปราภฏอยู่มากมายทั่วภูมิภาคล้านนา เช่น ตำบลนพระเจ้าทันใจ วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่า

พระพุทธรูปองค์นี้ สร้างเสร็จภายในวันเดียว ซึ่งเป็นคติความเชื่อที่นิยมกันในภาคเหนือ สร้างเพื่อการเสี่ยงทาย ดังเช่น อธิษฐานว่า ถ้าคณะของตนจะทำกิจกรรมใหญ่ใด ๆ สำเร็จ ก็ขอให้สร้างพระพุทธรูปได้สำเร็จภายใน 1 วัน (กรมศิลปากร, 2545 : 59) นอกจากนี้ชาวล้านน่ายังปฏิบัติต่อพระพุทธรูปด้วยความเคารพประดุจมีชีวิต หรือ ตัวแทนพระพุทธเจ้าที่ยังทรงพระชนม์อยู่ เช่น การอบรมสมโภช การบรรจุหัวใจ และเบิกพระเนตรพระพุทธรูปเป็นงานพระเพณีเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปองค์ใหม่เสมือนว่าพระพุทธรูปองค์นั้น ๆ มีลักษณะคล้ายกับมนุษย์ปุถุชนที่มีเพศบรรพชิตทั่วไป ซึ่งจะมีพิธีการบวชเหมือนเป็นบวชพระภิกษุใหม่ อีกทั้งยังจะต้องมีการบรรจุหัวใจ เหมือนกับการนำเอาจิตวิญญาณให้มาสถิตย์องค์พระพุทธรูปนั้น ๆ เพื่อให้มีความรู้สึกนึกคิดและพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีพิธีการเบิกพระเนตร นั่นก็คือ พิธีกรรมที่เป็นการอบรมสมโภชพระพุทธรูปองค์ใหม่เพื่อความ เป็นสิริมงคลในฐานะพระมิ่งบ้าน พระขวัญเมือง ให้มีอำนาจที่สามารถช่วยลดบันดาลความ สุขสงบร่มเย็นให้เกิดแก่ประชาชนและชุมชนบ้านเมืองได้ (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2554 : 365)

คติความเชื่อพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนา : คติพระเจ้าจักรพรรดิราช

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีพบว่าล้านนามีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาอย่างยิ่งในยุคทองของล้านนาช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ในยุคสมัยของพระเจ้าติโลกราชพระองค์สันนิษฐานว่าพระองค์สร้างพระพุทธรูปขึ้นเสมือนตัวแทนของพระองค์เพื่อแสดงความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิทั้งทางโลกและทางธรรม ประเพณีการสร้างพระพุทธรูปเพื่อเฉลิมฉลองพระเกียรติการขึ้นครองราชดังกล่าวนี้คงเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันตามปกติในดินแดนพม่า และปรากฏหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งได้แก่คัมภีร์พุทธาภิเษกมังคละซึ่งมีการคัดลอกในปี พ.ศ.2086 เนื้อหาในคัมภีร์กล่าวถึงพิธีราชาภิเษกซึ่งกษัตริย์จะต้องสร้างพระพุทธรูปเฉลิมพระเกียรติการอภิเษกของตน เรียกว่า “ พระพุทธรูปราชาธิษฐาน ” (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2558 : 249) และผู้ที่ทำพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าติโลกราชนั้น ปรากฏว่าเป็นชาวพุกาม ซึ่งสอดคล้องกับการอ้างอิงในคัมภีร์ดังกล่าวและเป็นที่น่าสงสัยว่าเพราะเหตุใด พระเจ้าติโลกราชต้องใช้พระภิกษุสงฆ์จากพุกาม ในการประกอบพิธีราชาภิเษกนี้ด้วย ท่าน ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ได้ให้ความเห็นว่า อาจเป็นเพราะคติความเชื่อในพระภิกษุชาวพุกาม ที่สันนิษฐานว่าเป็นพระภิกษุนิกายอารี ซึ่งได้รับอิทธิพลการประกอบพิธีตามคติมหายานแบบตันตระ นิกายวัชรยาน และได้หลอมรวมอยู่ในนิกายเถรวาทของพุกามไปแล้ว ความเชื่อนี้เองอาจทำให้พระเจ้าติโลกราชต้องเรียกใช้งานพระเถระชาวพุกามาตอบสนองความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชได้โดยตรงอย่างที่ คณะสงฆ์นิกายอื่น ๆ ในเชียงใหม่ไม่สามารถทำได้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพผู้ที่จะมีโอกาสสถาปนาตนเองเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

ตามคติจักรวาทินนี้ ทั้งในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (คณะอนุกรรมการตรวจสอบ และชำระ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2538 : 77) มีความว่า “ ในปรีเวายเสด สกราชได้ 828 ตัว (ปัจจ อัญฐศก พ.ศ.2009) เดือนวิสาขเพง (เพ็ญ) เทรพุกามมิ่งหลุงหลว้างกับสิงเมืองบ้านขุนบ้าน นายเมืองทั้งหลาย พร้อมกันอภิเชกเจ้าพระญาติโลกราชหื้อ (ให้) มีเตชานุกาเวจกหื้อปราบ ทีบ (ทวีป) เปนดั่งพระญาอโสกธัมมิกราชะ หั้น (นั้น) แล ” เป็นต้น คำว่า “ปราบทีบ” มี นัยยะถึงการปราบทวีปต่าง ๆ ดังเช่นพระเจ้าอโศกมหาราช หากอธิบายถึงนัยยะคำว่าปราบ อาจสันนิษฐานได้ เป็น สองกรณี คือ

1. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นการปราบมิถนาทิจิ การสนับสนุนคณะสงฆ์ นิกายสีหลทำให้พุทธศาสนาสำนักลังกาวงศ์ใหม่เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เป็นที่เลื่อมใสของผู้คน มีพระภิกษุบวชใหม่ในนิกายสีหล(ป่าแดง)เพิ่มมากขึ้น นิกายสีหลเน้นการศึกษาบาลี และการ ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง

2. การปราบปรามอริราชศัตรูเพื่อแสดงความเป็นเจ้าจักรพรรดิราช คือ พระมหา กษัตริย์ผู้อยู่เหนือกษัตริย์ทั้งหมดปรากฏการรบชนะปราบปรามเมือง เช่น รัฐฉาน สิบสอง พันทนา เชียงรุ่ง หลวงพระบาง และอยุธยา พระองค์สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ.2030 ในช่วงเวลา 56 ปี แห่งรัชสมัยของพระองค์ อาณาจักรล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน และความเจริญ รุ่งเรืองนั้นสืบต่อมาจนถึงสมัยพระญาแก้ว (พ.ศ.2038-2068) พระราชปนัดดาของพระองค์ (ส รัสวดี อ่องสกุล, 2557 : 69)

โดยสรุป การสร้างพระเจ้าทรงเครื่องล้านนาอาจมีแนวคิดคติรูปบูชาพระ ศากยมุนีพุทธเจ้าในฐานะพระเจ้าจักรพรรดิ (ชมพูปติสูตร) ,คติรูปเปรียบ พระอนาคตพุทธ เจ้า (พระศรีอารีย์) ในสภาวะเทวบุตร , คติรูปเปรียบพระโพธิสัตว์ (พระเจ้าสุทโธสสน ในมหา ปรินิพพานสูตร), คติรูปเปรียบพระอาทิตย์พุทธ พระอปรมิสตาบุตร ในนิกายวัชชยาน-มหายาน ,คติรูปเปรียบบูรพมหากษัตริย์ด้วยพระพุทธรูปทรงเครื่องนิยามความหมายของพระเทพบิดร ดังจำแนกแนวคิดประเภทต่างๆ นี้แล้วก็เป็นได้

พระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาในบริบทร่วมสมัย การผลิตซ้ำทางคติความเชื่อ

พระพุทธรูปก็เป็นรูปแบบหนึ่งทางศิลปกรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น การใช้ เครื่องมือสื่อสารเพื่อให้ผู้เคารพบูชาได้รับรู้ถึงความพิเศษในอิทธิปาฏิหารย์ต้องใช้หลักทาง ทางประติมานวิทยา เพื่อออกในรูปแบบของงานทัศนศิลป์ (Visual Art) หมายถึงศิลปะที่ใช้ การสัมผัสด้วยการมองเห็น โดยใช้การตกแต่งปั้นออกแบบให้เป็นปริมาตรรูปทรง (Sculp- ture) (ชะลูด นิยมเสมอ, 2553 : 10) การรับรู้ของมนุษย์จากประติมากรรมจึงเป็นวิธีหนึ่งในการ ส่งต่อเพื่อบอกกล่าวเล่าเรื่องราวทางคติความเชื่อ ไปสู่ผู้ที่มีความเคารพศรัทธา สอดคล้อง

กับแนวความคิดเรื่องสัญวิทยาและสร้างความหมาย (Semiology and Signification) ตามแนวคิดของ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพิร์ส (Charls sanders Peirce) (จอห์นพดล วตินสุนทร, 2558 : ออนไลน์)โดยจัดแบ่งประเภทของสัญญาณ (Sign) ออกเป็น 3 รูปแบบ

1. รูปประติมากรรม (Icon) เป็นสัญญาณที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับ วัตถุมากที่สุด หรือ เป็นสัญญาณที่แสดงออกโดยตรง เช่น เมื่อเห็นพระพุทธรูป ก็เข้าใจได้โดยตรงไม่ได้มีความหมายแฝงใด ๆ ไม่ได้สื่อถึงสิ่งใด แต่มีความหมายเป็นตัวแทนพระพุทธรูปเจ้าโดยตรง

2. ดรรชนี (Index) เป็นสัญญาณที่มีความเกี่ยวพันแบบเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงกับ วัตถุที่มีอยู่จริง คือ เป็นสัญญาณที่แสดงออกมาโดยใช้ความเชื่อมโยงกับวัตถุ ที่พบเห็นอีกทอด ในกรณีการศึกษาพระพุทธรูปทรงเครื่องศิลปะล้านนา ผู้พบเห็นอาจตีความได้ถึงเครื่องทรง ของพระพุทธรูปมีความหมายเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ดังนั้นพระพุทธรูปองค์ นี้จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์เป็นผู้สร้างเป็นต้น เป็นการให้ความหมาย ทางสัญวิทยาที่มีความอาศัยความสัมพันธ์กับวัตถุอีกทอดหนึ่งที่ไม่ได้ถูกตีความโดยตรง

3. สัญญลักษณ์ (Symbol) เป็นสัญญาณที่ไม่มีความเกี่ยวพัน เชื้อโยงอันใดเลยระหว่างตัวสัญญาณกับวัตถุจริง หากแต่ความหมายเกิดจากการตกลงร่วมกันในหมู่ผู้ใช้สัญญาณ ในกรณีนี้ใช้ในการศึกษาสัญญาณที่แฝงมากับวัตถุและไม่ปรากฏอยู่ในวัตถุเลย เช่น รูปแบบ การสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องที่ปรากฏการจารึก หากไม่สามารถอ่านจารึกก็จะไม่สามารถทราบถึงผู้ที่สร้าง และคติความเชื่อในการสร้าง นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้สร้างพระพุทธรูปทรง เครื่องศิลปะล้านนาไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ถูกใช้เป็นเพียง สัญญลักษณ์ในเรื่องอื่น ๆ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ , ความร่ำรวย , หรือ แสดงฐานะทางสังคม โดยที่ไม่ได้มีความหมายเกี่ยวเนื่องกับรูปลักษณ์ทางกายภาพของวัตถุแต่ประการใด

ในการศึกษาพระพุทธรูปเครื่องล้านนาร่วมสมัยจึงใช้เรื่องสัญวิทยาและสร้างความหมาย (Semiology and Signification) ตามแนวคิดของ ชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพิร์ส เป็นเครื่องมือวิเคราะห์คติความเชื่อที่ซ่อนเร้นอยู่ในประติมากรรม เพื่อให้เข้าใจความหมาย ต่อพระพุทธรูปที่เปลี่ยนแปลงไป การนำองค์ความรู้เก่ามาสร้างใหม่หรือผลิตซ้ำในบริบททาง สังคมปัจจุบันในลักษณะของการสืบทอดคติชนในบริบทใหม่ เกิดการประยุกต์การต่อยอด การตีความใหม่ และสร้างความหมายใหม่ นอกจากจะเป็นการสร้าง “สร้างมูลค่าเพิ่ม” แล้ว ยังเป็นการสร้าง สร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อีกด้วย (ศิริพร ณ ถลาง, 2559 : 19)

การสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาในบริบทร่วมสมัย

ในปัจจุบันพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาถูกพบเห็นมากขึ้นตามวัดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา แม้แต่วัดในสังกัดธรรมยุติกนิกายในจังหวัดเชียงใหม่ เช่นพระพุทธรูปมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจ (พระเจ้าแสนล้าน) สร้างในโอกาสที่ พระพุทธพจนวราภรณ์ (หลวงปู่จันทร์ กุสโล) เจริญมงคลอายุ 90 ปี ในปีพุทธศักราช 2550 ประดิษฐานที่พระวิหารหลวงวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระพุทธรูปสร้างด้วยโลหะสำริดเงินทรงเครื่องล้านนาปางมารวิชัย สร้างตามคติขมพูบดีสูตร พระสูตรเรื่อง “ขมพูบดีสูตร” หรือ “ขมพูบดีสูตร” โดย ต้นฉบับหนังสือขมพูบดีสูตรที่พบในประเทศไทยมีพัฒนาการมาจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา มหายาน มาแต่งเป็นอรรถกถาภาษาบาลีขึ้นในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้จึงไม่ ปรากฏแหล่งที่มาของขมพูบดีสูตรในพระไตรปิฎก และพระสูตรต่าง ๆ ทั้งในและนอกนิบาตเลย สันนิษฐานว่า ขมพูบดีสูตรนี้เผยแพร่เข้าสู่ ประเทศไทยโดยพระภิกษุชาวทิเบต และจากประเทศไทยก็ได้เผยแพร่กลับเข้าไปประเทศศรีลังกา ในสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย และได้แพร่หลายมาไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย (พระมหาชนบสหายปญโญ, 2560 : 316) ซึ่งในอารยธรรมล้านนาในอดีตพระเจ้าทรงเครื่องมักถูกสร้างขึ้นตามแนวคิดพระจักรพรรดิราช แทนวาทษัตริย์ล้านนาซึ่งเป็นพระจักรพรรดิทางโลก และจักรพรรดิทางธรรม จึงสามารถสร้างเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องทรงกษัตริย์ได้ แต่ในกรณีพระพุทธรูปมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจ (พระเจ้าแสนล้าน) พระพุทธรูปมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจ (พระเจ้าแสนล้าน) ประดิษฐาน ณ พระวิหารหลวง วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ ถูกสร้างในโอกาสที่พระพุทธพจนวราภรณ์ (หลวงปู่จันทร์ กุสโล) เจริญมงคลอายุ 90 ปี ในปีพุทธศักราช 2550 การตีความตามแนวคิดทางสัญลักษณ์ได้ ได้อธิบายถึงการใช้สัญลักษณ์(-sign)รูปแบบของ สัญลักษณ์(Symbol) หมายถึงความเป็นสัญลักษณ์ที่มีความเชื่อมโยงใด ๆ เลย อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจ ไม่มีความเกี่ยวข้องใดกับคติผู้สร้างที่ต้องพระมหากษัตริย์ หรือ คติการสถาปนาพระเจ้าจักรพรรดิราชแต่อย่างใด แต่ความหมายอาจเกิดจากการตกลงที่ผู้สร้างมีข้อตกลงร่วมกัน สร้างเพื่อใคร

และในโอกาสใด ทำให้คติพระเจ้าจักรพรรดิราชในพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนเรื่องอื่น ในกรณีพระพุทธรูปมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจอาจหมายถึง นิมิตรหมายที่ดีบารมีธรรมของหลวงปู่จันทร์ กุสโล และวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ความร่ำรวย เมื่อได้สักการะ กราบไหว้บูชา ยังผลให้ผู้มาสักการะมีความปิติชื่นใจ โดยเฉพาะชื่อ พระเจ้าแสนล้าน ก็บ่งบอกถึงความร่ำรวยอย่างชัดเจนในกรณีวัดธรรมยุติกนิกายอีกแห่ง วัดสันติธรรม ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มี

พระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนา ชื่อว่า พระพุทธประธานพรทันใจ ประดิษฐานอยู่ชั้นสองอาคาร หอฉัน (ศาลาปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ) มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปเจ้าทรงเครื่องจักรพรรดิ ราชปางประธานพรนั่ง โดยแบบพระหัตถ์ขวาออก การสร้างพระองค์นี้ ซึ่งสร้างในวัน วิสาขบูชา ปี พ.ศ.2553 มีขนาดหน้าตัก 39 นิ้ว สร้างด้วยวิธีการหล่อ ดำเนินการหล่อที่วัดภายในวันเดียว ในตอนเช้าทำพิธีการหล่อ หลังจากนั้นตอนเย็นประทับตบแต่งประดับพระด้วยอัญมณี และ มีการสวมต้นปลุกเสกพิธีกรรมตามแบบพื้นเมืองเชียงใหม่ โดยนิมนต์คณะสงฆ์จากวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ. เชียงใหม่ มาทำพิธีพุทธาภิเษกตามลำดับขั้นตอนคติการสร้างพระเจ้าทันใจ การใช้เครื่องทรงพระเจ้าจักรพรรดิ มาประดับตบแต่ง เพื่อเสริมกับคติพระเจ้าทันใจ คือแสดงให้เห็นถึงความสุข ความร่ำรวย ถ้าคนที่มาขอพระพบเห็น ก็จะมีความคิดถึงความ สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มพร้อม จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า ผู้สร้างจงใจ ให้พระพุทธรูปองค์ นี้ไม่ได้วางพระหัตถ์แบบภูมิผัสสะมูทรา แต่ผ่ายฝ้ามี่ออกคล้ายอาการ

รูป 1 พระพุทธประธานพรทันใจ

รูป 2 พระพุทธมหาเศรษฐีแสนล้านมหาลาภทันใจ

ประธานพร โดยรูปแบบนี้ยยะคล้ายคลึงกับพระรัตนะสัมภพพุทธเจ้า เป็นพระพุทธรูปเจ้า ประจำทิศเหนือตามคติมหายานโดยมีความเชื่อว่าเป็นผู้บันดาลทรัพย์แก่รัตนะทั้งปวงแสดง ระยะเวลาถึงความอุดมสมบูรณ์ มั่นคง พระพุทธประธานพรทันใจองค์นี้สร้างภายในหนึ่งวันคล้าย คติพระเจ้าทันใจอีกด้วย และทางวัดยังมีพระบูชาองค์พระพุทธรูปประธานพรทันใจจำลองขนาด โลหะหน้าตัก 3 นิ้ว ให้ประชาชนได้บูชา โดยเป็นการบูชาเป็นคู่ โดยให้นำกลับไปบ้านหนึ่ง องค์ ส่วนอีกองค์นำไปประดิษฐานบนอาคารพิพิธภัณฑพระธาตุนุรพาจารย์ โดยมีการสลัก ชื่อติดไว้ที่ฐาน คล้ายคลึงกับคติพระเจ้าชะตา โดยมีความแตกต่างกันคือ พระเจ้าชะตาล้าน นาจะพบเป็นไม้แกะสลักเป็นส่วนมาก สันนิษฐานว่าใช้ในการบูชาค้ำดวงชะตาของตน เมื่อ เกิดเภทภัยนั่นเอง

พระพุทธรูปทรงเครื่องร่วมสมัยข้างต้นหากนำมาวิเคราะห์กับแนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) ชื่อ พระพุทธมหาเศรษฐีแสนล้าน มหาลาภทันใจ “พระเจ้าแสนล้าน” มีความหมายว่า พระพุทธเจ้าผู้เป็นมหาเศรษฐีแสนล้าน ผู้มีมหาลาภได้ทันใจ และชื่อ “พระพุทธประทานพรทันใจ” มีความหมายว่า พระพุทธเจ้าผู้ประทานพรให้สำเร็จทันใจ ชื่อนี้มีความหมายในเชิงคุณค่าและความสัมพันธ์กับคติท้องถิ่น เช่น คติพระเจ้าทันใจ ทำให้เข้าใจถึงวิถีคิดของสังคมในปัจจุบันผ่านการตั้งชื่อ นิยามความหมาย ทำให้เข้าใจถึงระบบคิด (human mind) และเป็นที่สังเกตว่าในวัฒนธรรมร่วมสมัยไม่นิยมใช้คำว่า “พระเจ้า” ในการตั้งชื่อ แต่นิยมใช้คำว่า “พระพุทธ” นำหน้าแทน อย่างไรก็ตาม การตั้งชื่อพระพุทธรูปอาจสะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในกลไกบางประการที่กำลังขับเคลื่อนบริบททางสังคม พระพุทธรูปล้านนาตามตำนานมักใช้คำว่าพระเจ้านำหน้านามของพระพุทธรูปอาจเพราะรูปการมืองการปกครองที่ใช้แทนเจ้านายผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุด เช่น พระเจ้าจักรพรรดิ, พระเจ้าติโลกราช เป็นต้น และยังอาจหมายถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีความสำคัญกับบ้านเมือง ในสังคมล้านนาเมื่อมีการสร้างบ้านเมืองก็มักจะสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นที่สักการะแก่ชนทั้งหลาย “พระเจ้า” จึงเสมือนเป็น “เจ้าบ้านเจ้าเมือง” ที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองชาวเมืองอยู่เป็นประจำ (ปฐม หงส์สุวรรณ, 2554: 327) แต่ในบริบทร่วมสมัยการตั้งชื่อพระพุทธเจ้าโดยใส่คำที่มีความหมายเป็นจำนวนนับ (แสนล้าน) อีกทั้งยังมีคำว่ามหาลาภทันใจ สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อในเรื่องของความสำเร็จ โชคลาภ ที่ได้ด้วยความรวดเร็ว เป็นการนำคติพระเจ้าทันใจมาประยุกต์ใช้ที่สะท้อนถึงเรื่องของทุนนิยมไว้อย่างแยบคาย

องค์ความรู้ที่พบจากการศึกษา

จากกรอบคิดเชิงคติชนในด้านการหีบยกรูปแบบวัตถุทางวัฒนธรรมเดิมมาใช้ในบริบทที่ต่างกัน พบว่าคติการสร้างพระทรงเครื่องล้านนาในยุคปัจจุบัน มีการหีบยกรูปแบบของพระทรงเครื่องล้านนายุคทองมาใช้ มีการปรับเสริมเติมแต่งเครื่องทรงให้มีจำนวนและความวิจิตรมากขึ้น โดยมีนัยยะสอดคล้องกับความปรารถนาเรื่องความร่ำรวย และความเชื่อว่าานิสงส์ผลบุญจากการสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องจะทำให้ผู้สร้าง ผู้บูชา มีความร่ำรวย เช่นเดียวกับบุรุษลักษณะของพระพุทธรูปทรงเครื่อง ซึ่งแตกต่างจากคติความเชื่อในยุคจารีตที่พบเพียงนัยยะของพระพุทธรูปปางปราบพญาชมพูบดี และพระศรีอาริย์ เท่านั้น

บทสรุป

การสร้างพระพุทธรูปมีจุดประสงค์เพื่อเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้ ยึดเหนี่ยวจิตใจด้วยความศรัทธาและความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแต่ถึงกระนั้นกระบวนการสร้างพระพุทธรูปก็ได้เกิดขึ้นเป็นเวลานานแล้ว ชาวล้านนาค้นพบพระพุทธรูปเสมือนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น โดยเฉพาะความเชื่อในรูปแบบพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน (folk Buddhism) ที่มีปรากฏปฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับเรื่องทางโลก เช่น อำนาจในการคุ้มครองบ้านเมือง หรือขจัดภัยสิ่งชั่วร้ายตามที่เคารพผู้บูชาปรารถนา เป็นต้น ซึ่งอิทธิฤทธิ์ปฏิหาริย์ดังกล่าวมักสอดคล้องกับรูปแบบทางประติมานวิทยา ดังพระพุทธรูปปางขอฝนก็มีความเชื่อในเรื่องดลบันดาลให้ฝนตกได้ แม้ในกระบวนการประกอบสร้างก็มีคติ “folk Buddhism” ผสมอยู่เช่นกัน ยกตัวอย่าง การสร้างพระพุทธรูปให้เสร็จภายในหนึ่งวัน ก็จะมีอานิสงส์เป็นพระพุทธรูปทันใจ เป็นต้น จากการศึกษาวิจัยพบถึงคติในการสร้างพระพุทธรูปในสมัยล้านนาที่มีความเชื่อมโยงถึงปัจจุบันเช่น คติพระเจ้าชะตา คติพระเจ้าทันใจ เป็นต้น

พระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาร่วมสมัยได้ถูกสร้างด้วยการผลิตซ้ำที่สามารถทำได้อยุ่ตลอดเวลา แต่นอกเหนือจากการผลิตซ้ำทางศิลปกรรมแล้วยังได้หยิบเอาการผลิตซ้ำทางคติความเชื่อเพื่อสร้างสรรค์ตัวแทนสิ่งใหม่ๆ ด้วยการหยิบยืมสิ่งเก่าจากอดีตแล้วมาผลิตในรูปแบบใหม่ เพื่อตอบสนองให้เข้ากับยุค เช่น การตั้งชื่อพระพุทธรูปให้มีความหมายในเชิงความสำเร็จ และความร่ำรวย คติในการสร้างได้เปลี่ยนแปลงไปจากในสมัยโบราณเพื่อปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยในด้านบริบทการท่องเที่ยว การตั้งชื่อและวัตถุประสงค์การสร้างจึงมาทดแทนคติความเชื่อแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตามคติพระเจ้าชามพูบตีสูตรก็ยังคงปรากฏอยู่ถึงแม้จะถูกกลดทอนความสำคัญลงไปก็ตามจากการตั้งชื่อพระพุทธรูปจะทำให้เห็นว่า คติชามพูบตีสูตรถูกเน้นความสำคัญในเรื่องของความร่ำรวยของพระพุทธเจ้า ขณะที่ทรงแปลงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคติพระเจ้าจักรพรรดิที่แสดงให้เห็นในแง่มุมของความร่ำรวย ความสำเร็จ รวดเร็วทันใจ ซึ่งแตกต่างจากสมัยจารีตที่คติพระเจ้าจักรพรรดินั้นมักจะแสดงออกเรื่องของสิทธิและอำนาจในการปกครอง

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปการนำเสนอแนวคิด ที่แฝงมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ที่เป็นวัตถุที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ในกรณีนี้หมายถึงพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาร่วมสมัย ซึ่งพบเห็นได้เป็นจำนวนมากในศาสนสถานทั่วจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาจต้องหยิบใช้บริบททางสังคม และวัตถุนิยมเพื่อเปลี่ยนแปลงคติเชื่อมาเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งได้ผลเร็วเนื่องจากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้การผลิตซ้ำและสืบทอดคติความเชื่อ

ให้มีอายุยืนยาวนานต่อไป และการแผ่ขยายข้ามพรมแดน หากพิจารณาถึงคำว่าพรมแดน ในอดีตหมายถึงอาณาเขต เช่น พระพุทธรูปสมัยล้านนาจะมีการเฉพาะเจาะจงทำขึ้นภายใน อาณาจักรล้านนาเท่านั้นเนื่องด้วยสกุลช่าง และขอบเขตของการปกครองที่แบ่งแยกเป็น อาณาจักรต่าง ๆ ทำให้ความรู้ข้ามผ่านส่งต่อทางคติความเชื่อเป็นไปได้ช้าแต่ในปัจจุบันการ สื่อสารและการคมนาคมที่ทันสมัยทำให้เกิดพลวัตของคติความเชื่อซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ ในการสร้างสรรค์และเผยแพร่พระพุทธรูปได้อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในด้านของการท่องเที่ยว ส่งผลให้การผลิตซ้ำทางคติความเชื่อถูกนำไปใช้ได้ง่าย และเป็นที่ยึดถือยิ่งขึ้น

ผู้เขียนบทความได้ยกตัวอย่างพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนามาเพียงจำนวนหนึ่ง เท่านั้นเพื่ออธิบายให้ทราบถึงที่มาของคติ และการสืบทอดคติความเชื่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน สำหรับผู้ที่สนใจสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องล้านนาควรศึกษาประวัติศาสตร์และที่มาของ คติ ต่าง ๆ ที่มีต่อ การสร้างพระพุทธรูป เพื่อเป็นการต่อยอด และส่งต่อองค์ความรู้ยากถูก ต้อง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2545). **พระพุทธรูปสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร
- คณะอนุกรรมการตรวจสอบ และชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. (2538). **ตำนานพื้นเมือง เชียงใหม่ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- จอห์น นพดล วศินสุนทร. (2558). “แนวคิดสัญวิทยา และการสร้างความหมาย (Semiology and Signification)”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>. (6 ธันวาคม 2560).
- ชะลูด นิมเสมอ. (2553). **องค์ประกอบของศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2554). **ตำนานพระพุทธรูปล้านนา:พลังปัญญาทางความเชื่อและความสัมพันธ์กับท้องถิ่น**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระมหาชนบ สหายปญโญ. (2560). **การวิเคราะห์วรรณกรรมลายลักษณ์เรื่องท้าวชมพุลบับภาคใต้**. วิทยานิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระรัตนปัญญา. (2554). **ชินกาลมาลินี พระรัตนปัญญาแต่งเมื่อปี พ.ศ.2071พระยาพจนานิมล แปล**. กรุงเทพฯ:ศรีปัญญาตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2558). **รู้เรื่องพระพุทธรูป ที่มา คติความหมายศิลปกรรมทุกยุคทุกสมัย** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มิวเซียมเพรส.
- วรรณพิมล อังคศิริสรพร, ผู้แปล. (2555). **มายาคติ Mythologies**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. บรรณาธิการ. (2551). **โครงการวิจัยเรื่อง ศิลปะเมืองเชียงใหม่ : วิเคราะห์ศิลปกรรมร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารทางประวัติศาสตร์**. ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิราพร ณ ถกลาง. บรรณาธิการ. (2558). **ประเพณีสร้างสรรค์ ในสังคมไทยร่วมสมัย**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. 2502. **ตำนานพุทธเจดีย์ พระนครฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์**. _____, (2548). **ตำนานพระพุทธรูปสำคัญ**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. 2557. **กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์ล้านนาศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2558). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สันติ เล็กสุขุม. (2555). **ศิลปะภาคเหนือหรือญไทย – ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, ม.ล. (2558). **พระพุทธรูปล้านนากับคติพระพุทธศาสนาหายานแบบตันตระนิกายวัชรยาน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฮันส์ เพนธ์. (2519). **คำจารึกที่ฐานพระพุทธรูปในนครเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์สำนักนายกรัฐมนตรี.